

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84338,Habich-Edward-Jan.html>
2022-10-03, 16:46

Habich Edward Jan

HABICH Edward Jan (31 I 1835, Warszawa – 31 X 1909, Lima, Peru), czołowy modernizator Peru w dziedzinie nauki i rozwoju techniczno-cywilizacyjnego, twórca pierwszej wyższej uczelni technicznej w Ameryce Łacińskiej. Syn Ludwika, urzędnika państwowego wywodzącego się ze spolonizowanej arystokratycznej rodziny niemieckiej, i Matyldy z Mauersbergerów.

Kształcił się w warszawskim gimnazjum gubernialnym (według tradycji rodzinnej został usunięty z ostatniej klasy za demonstrowanie patriotyzmu). Około 1852 wstąpił do wojska rosyjskiego, ukończył wydział artylerii Akad. Wojennej w Petersburgu i jako oficer uczestniczył w obronie Sewastopola podczas wojny krymskiej 1853–56. W 1858 wystąpił z wojska i wyjechał do Francji, 31 X 1860 został przyjęty do paryskiej École des Ponts et Chaussées, której dyplom uzyskał 17 VI 1863. Wrócił wówczas do kraju, by wziąć udział w powstaniu styczniowym 1863–64, od X 1863 działał jako komisarz pełnomocny Rządu Narodowego w Galicji, organizując uzbrojenie i zaopatrzenie.

Po powrocie do Paryża został tam wykładowcą mechaniki w Szkole Wyższej Polskiej na Montparnasse, 1865–68 pełnił funkcję jej dyrektora. Był pierwszym z grupy polskich inżynierów zaangażowanych z inicjatywy E. Malinowskiego przez rząd peruwiański. Kontrakt podpisał w Paryżu 14 X 1869, a już 8 XI wyruszył przez Atlantyk statkiem „St. Nazaire”, z Panamy do Callao płynął razem z przyrodnikiem K. Jelskim, który pozostawił opis tej podróży. Do celu dotarli 9 XII.

W 1870 H. przeprowadzał rozpoznanie związane z planowanym nawadnianiem terenów rolniczych w departamentach Tarapacá i Moquegua, w 1871 zaprojektował szpital w mieście Arica, w 1872 naprawiał

odcinek torowiska budowanej przez E. Malinowskiego kolei transandyjskiej, uszkodzony wylewem rzeki Rímac, i uczestniczył w komisji odbierającej nowo zbudowaną linię kolejową Ilo-Moquegua. W tymże roku opracował projekt organizacji i regulaminu Cuerpo de Ingenieros del Estado, na wzór francuskiego państwowego Korpusu Inżynierów Dróg i Mostów, który w następnych latach tworzył i którym przez wiele lat kierował, a następnie został delegowany do Europy, m.in. na wystawę powszechną w Wiedniu (1873).

Przebywając z tej okazji w Paryżu, zwerbował do pracy w Peru A. Babińskiego, W. Folkierskiego, W. Klugera, K. Wakulskiego i architekta T. Stryjeńskiego. W drodze powrotnej spotkał się w Santiago de Chile z I. Domeyką; wrócił do Peru w VI 1874.

W 1875, na polecenie prezydenta Peru M. Pardo, uczestniczył w pracach nad reformą oświaty, które zaowocowały m.in. unowocześnieniem w duchu europejskim programu nauczania na wydziale nauk ścisłych Universidad Mayor de San Marcos w Limie, wdrażanym przez W. Folkierskiego. Głównym wkładem H. w tę reformę było stworzenie w Limie z pomocą W. Klugera i K. Wakulskiego pierwszej w Ameryce Łacińskiej wyższej uczelni technicznej, wzorowanej na paryskiej École des Ponts et Chaussées. Miała ona kształcić krajową kadrę w dwóch kluczowych na ówczesnym etapie rozwoju Peru dziedzinach: budownictwie i górnictwie, co znalazło wyraz w jej nazwie: Escuela de Construcciones Civiles y de Minas del Perú (zmienionej później na Escuela Especial de Ingenieros de Construcciones Civiles y de Minas, obecnie uczelnia ta nazywa się Universidad Nacional de Ingeniería). Na jej inauguracji, 23 VII 1876, H. zapowiedział stopniowe rozszerzanie programu nauczania, który z czasem wzbogacaono o miernictwo górnicze (1878), technologię przemysłową (1901) i elektrotechnikę (1903). Była to uczelnia na dobrym europejskim poziomie, pełniąca też funkcję centralnej instytucji opiniotwórczej w sprawach technicznych. H. kierował nią do końca życia, dbając, by zachowała autentyczną autonomię.

Od 1878 H. przewodniczył Radzie Centralnej Inżynierów Rządowych, a po przemianowaniu jej w 1884 na Radę Robót Publicznych pozostawał jej członkiem i doradcą technicznym do 1902. Zainicjował peruwiańskie czasopiśmiennictwo

naukowo-techniczne, redagując 1880–87 „Anales de Construcciones Civiles y de Minas del Perú”. Na łamach tego periodyku i w „Boletín de Minas, Industrias y Construcciones”, a także w prasie fachowej francuskiej i polskiej (m.in. „Pamiętniku Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu” i „Rocznikach Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”) H. opublikował 116 artykułów. Zajmował się w nich rozległą problematyką, od kinematyki po zagadnienia związane z budową mostów, czy organizacyjno-prawne. Był jedynym wówczas w Peru autorem piszącym o systemie metrycznym, telegrafii i obserwacjach astronomicznych. Opublikował też książkę *Vías del Pacífico del Marañón* (Lima 1903). Wniósł istotny wkład w opracowanie (1888) i wprowadzenie w życie (1896) nowoczesnego prawa górniczego. Był rzecznikiem oparcia samowystarczalności Peru na górniczej eksploatacji bogactw mineralnych oraz rolnictwie ukierunkowanym na uprawę winorośli, bawełny i trzciny cukrowej. Nawoływał do podjęcia szeroko zakrojonego programu nawadniania żyznych, ale niedostatecznie zaopatrzonych w wodę obszarów. Wkład H. w pobudzanie i organizowanie życia umysłowego w Peru wykraczał daleko poza jego zainteresowania fachowe; przyczynił się np. do powstania Tow. Geograficznego w Limie (1888).

W 1889 H. przebywał jako delegat Peru na wystawie powszechnej w Paryżu, uczestnicząc w związanych z nią kongresach naukowych i technicznych. Objechał też Niemcy i Włochy, zbierając materiały, nawiązując kontakty i dokonując zakupów dla instytucji peruwiańskich, m.in. dla ministerstw: oświaty, wojny, skarbu i handlu. Po powrocie do Peru w 1890 forsował faktyczne wprowadzenie systemu metrycznego – z jego inicjatywy powołano w tym celu specjalne biuro (1891), które jednak zaczęło funkcjonować dopiero w 1906.

H. ożenił się w 1885 z Peruwianką narodowości hiszpańskiej, z którą miał czterech synów (jeden z nich, Eduardo, został inżynierem) i córkę. Jego potomkowie obchodzą 3 maja święto rodzinne i nadal odgrywają istotną rolę w życiu umysłowym i politycznym Peru. H. został uczczony pomnikiem na Plaza de Polonia w Limie; spoczywa w mauzoleum wzniesionym na koszt państwa.

PSB (A. Birkenmajer), SBTP (B. Orłowski); SPPT (B. Orłowski).

E. Habich: *Escuela de Ingenieros de Construcciones Civiles y de Minas*, Lima 1895; M.S. Boggio: *Contribucion de la Escuela Nacional de Ingenieros al pais*, Lima 1940; K. Jelski: *Popularno-przyrodnicze opowiadania z pobytu w Gujanie francuskiej i po części w Peru...*, Kraków 1898; A. Karbowski: *Dzieje edukacyjne Polaków na obczyźnie*, Lwów 1910; C. Lasado y Puga: *Notas para una bibliografia cientifica de Habich*, Fenix 1940; J.I. Lopez Soria: *Polak z peruwiańskiego pomnika*, Warszawa 1986; J.I. Medueno: *El problema profesorado superior en el Perú*, Lima 1916; B. Orłowski: *Osiągnięcia inżynierskie Wielkiej Emigracji*, Warszawa 1992; tegoż: *Polska przygoda z techniką...*, Warszawa 2009; T. Oxiński: *50-lecie Politechniki w Limie*, „Przegląd Techniczny” 1927, nr 11; J. Sztolcman: *Peru*, Warszawa 1912; *Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana*, Warszawa 1902; „Boletin de Minas, Industrias y Construcciones” 1910, nr 3; „Bulletin Polonais” 1883, s. 29 i 1910, s. 57; Archiwum PAN w Warszawie: rkps III-135; Archive École Nationale des Ponts et Chaussées w Paryżu: *Régistre matricule No 1 des élèves externe...*, de 1851 à 1879, s. 21.

Bolesław Orłowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)